47.

9

F. D. A!

DISPUTATIO PHYSICA.

De

AFFECTIBUS HUMANIS IN GENERE,

Quam

JUVANTE TRINUNO

Inclytæ Amplissimæqve Facultatis Philosophicæ indultu

in

Alma hac Academica

Placidæ Eruditorum ventilationi publicè submittunt

M. JOHANN-ENOCH

Blechschmiedt/

Schneebergâ Misnicus SS. Theolog. Studios.

&

RESPONDENS

MICHAEL-Gottlieb Schröter/Regiomont.

March. Philos. & Theol. Stud.

Ad diem XV. Martii A. S. R. M. DC. LXXIX.

H. L. Q. C.

LIPSIÆ,

LITERIS CHRISTIANI SCHOLVINI.

PRÆFATIO.

Sicuti in rerum Spiritualium Scientiam penetrandam nimia veterum curiositas obscuram nobis valdè & multis erroribus intricatam reddidit, qvam de anima accepimus doctrinam, ita haud minorem hallucinandi materiem Pomum Eridos aut nodum gordium, cui Alexander aliqvis solvendo veniat, non absurdè dixeris, posteritati reliqvit eorundem nescio qvæ incuria & jejuna admodum de functionibus iis præcipuè, qvas in appetendo aversandoqve anima exerit, tractatio. Rarior nimirum notitia nobis supererat de potiore hac nobilioreqve humanæ structuræ parte, raritas verò ejusmodi facit haud rarò, ut rei aut nimiū incumbamus aut tantum non negligamus penitus (*a*). Rara enim itemqve ardua sicuti pulchra nobis jucundaqve videntur hominibus, ita desiderium sciendi immane qvantum augent (*b*), & ea ipsa pulchritudo vicissim rem difficilem reddit (*c*). An vero rei gravitas in hoc negotio, cum de Affectibus agendum erat, in causa fuerit, qvò segnius susciperetur, hîc non disputo, interim id neglectum esse à Veteribus, dolendum est. Aristotelem qvidem qvod attinet, causam aliam adducit Piccolomineus, ejus verba hæc sunt: *Evenit tamen freqventer, qvod Philosophus in Scientiis ad ultimas species non descendit & multa negligit tanqvam conspicua ex communibus ac principiis ab eo explicatis, de quibus cumulatius mox agitur in disciplinis inferioribus, qvæ uti illis debent & qvibus inservit eorum distinctior explicatio* (*d*). An hoc servaverit Aristoteles in doctrina perturbationum etiam valdè dubitamus, cum ipsa Piccolominei scripta intricata satis aliud doceant. Inde factum est, ut ætas posterior (*e*) in hoc negotio operosè sudarit, sed cum veteribus penè neglectum opus emoliendum suscepisset (*f*) nihil aut parum cer-

(*a*) Sicuti in Virtute duo extrema habemus, ita & hic eadem vitia Excessum sc. & defectum deprehendimus. (*b*) Cic. 2. Invent. (*c*) Δύσκολα τὰ καλά. (*d*) Piccol. grad. I. cap 2. p. 67. cur nonnunqvam rerum species in Physicis negligantur. (*e*) Scholastici præcipue (*f*) Thomas. Phys. cap. 48. §. 106. p. 257.

tè profecerit, cùm tot propemodum deprehendamus sententias qvot capita (g). Qvare minimè perdere nos operam rati sumus, si materiam hanc de Affectibus per modum disputationis penitius paulò consideremus, neqve tamen eum in finem, qvasi tot multiplicia Autorum capita conciliare aut controversiam hanc pro ingenii nostri modulo sc. dirimere velimus, in eo enim agnoscimus nostram tenuitatem ætatisqve imbecillitatem; Sed qvoniam in operâ hac Præ-Clari nobis præivêre Viri magniqve nominis Philosophi, (h) ideo crambem hanc sæpiusculè ab aliis coctam iterum apponemus, Laudatissimorumqve Virorum vestigiis Autoritatibusqve insistemus, vel Exercitii Academici ergò, rationem interim veritatis inprimis habituri. Sit igitur Bono cum Deo

(g) id. l.c. §. 105. (h) Dürr. Excell. Thomas. qvibus addatur Jason Denor.

SECTIO I.
DE DEFINITIONE EJUSQVE
CAP. I.
De
DEFINITO.

§. 1.

Definitio latè sumta absolvitur definito & definitione strictè sic dicta. Definitum Thematis nostri qvod attinet, id Disputationis frontispicium sistit suntqꝫ Affectus humani in genere sic dicti. De subjecto qvidem, qvod affectûs denominat, nostro, hic qvidem nihil dicendum est & ejus significationem appellationesqve satis notas præsupponimus.

§. 2. Affectus verò sine dubio deducitur ab afficiendo, qvod eo ipso homo, aut potius anima humana afficiatur, imo ipsum corpus qvoqꝫ mutationem qvandoqve percipiat, ex qvo verò ne colligas velim ac si corpus esset Sub ectum Affectuum (a)

§. 3. Hinc vocantur etiam à nonnullis passiones seu perpessiones, qvia sunt non tantum formæ accidentales sc., qvas patitur ac in se recipit potentia eas eliciens, sed qvia ad eas insuper in corpore hominis seqvuntur sensibiles qvædam per manifestam alterationem passiones, ut ad amorẽ dilatatio cordis, (b) & rectè etiam hominem affectibus occupatũ pati dicimus; qvodcunqꝫ enim ab obje-

(a) vid. inf. c. V. §. 62. hujus Sect. (b) Fromond. lib. 3. de anima c. 9. art. 3. p. 737.

objecto externo afficitur rectè dicitur pati. Vocula passionis egregiè respondet græco vocabulo πάθος, qvod à πάσχω patior derivatur.

§. 4. Cic: Lib. 4. Tusc. qvæst. eas appellat animi perturbationes, qvia sæpenumero animum hominis in contemplando & agendo perturbant, sed id vitiosorum & malorum tantum affectuum est, & has Stoici in sapientem cadere negant. Si qvis enim supra id, qvod oportet, irascatur aut paveat, jam non se habet aut operatur ut sapiens, (c) igitur affectibus propriè sic dictis & nostris vox perturbationis impropriè competit.

§. 5. Prima frons statim disputationis indicio esse potest, qvod hic non agatur de Affectibus practicè uti Ethicus svevit, qvatenus sunt moderandi, Rhetor qvatenus sunt movendi in Auditorum animis; Medicus qvatenus sanandi veniunt. Sed theoreticè & in actu signato qvatenus sunt affectus & ad Physicam spectant.

§. 6. Et qvidem qvatenus homini competunt, sic nihil nobis commercii est cum aliis affectibus qvocunqꝫ veniant nomine, nisi humani audiant, sive divinis illis & Angelicis, de qvibus Theologi, sive beluinis deniqꝫ. Definito sic satis, ut arbitror, explicato propiùs ad definitionem accedimus.

(c) Fromond. ibid.

CAP. II.
DE GENERE.

§. 7.

DEfinitionem verbalem, qvam in primo capite perlustravimus, excipit realis, hic verò, uti supra præfati sumus, eadem difficultas se objicit, qvalis in definitione accidentium communiter.

§. 8. Si libros Autorum partim Physicos, partim Ethicos evolvimus, operosas admodum invenimus definitiones hujus Animæ accidentis, & tamen minùs accuratas & imperfectas valdè. Ut igitur & Methodi observetur ratio, & ut perfecta hujus accidentis eliciatur definitio, in hoc & seqventi Cap: evolvamus ipsorum aliqvot definitiones, easqve censuræ submittamus, qvam suppeditat nobis doctrina Doct. Nöldelii in disp. qvadam, (a) ubi enumerat reqvisita ad parfectam accidentium definitionē facientia.

(a) Joh. Nöldel. disp. de ordine doct. p. 226.

§. 9. Perfectas definitiones accidentium secund. cit. Nöldel. tribus constare partibus oportet, (1.) Genere, qvod exprimit formam Accidentis ad definiendum propositi (2) Subjecto, qvod loco differentiæ proponitur, & formam illam coarctat (3) Deniqꝫ causa à qva vis sive essentia accidentis tota dependet, qvâqꝫ positâ ponitur sublatâqꝫ tollitur proprium Accidens. Genuinum igitur nobis omnium primò & adæqvatum affectuum genus qværendum est.

§. 10. Si Autorum percurramus sententias, deprehendimus uno ore fermè confirmare omnes, qvod ad prædicamentum Qvalitatis referendi Affectus sint; ad qvam speciem verò hujus Accidentis propriè spectent, id est, in qvo dissentiunt qvadantenus. Ut autem hæc res intricata qvidem ad omnium oculos evidentius pateat, rem altius repetemus, ipsumqve hoc genus secundum species illius prædicamenti sub examen revocabimus, anteqvam ad ipsam definitionem descendimus.

§. 11. Sic ordinem istarum specierum ex Logicis petimus & progredimur à remotione non immerito ad ipsam rei positionem. Hinc statuimus Affectus humanos non esse

§. 12. Habitum seu potentiam acqvisitam nec conseqventer pertinere ad primam speciem qvalitatis, id prob. (1.) ex definitione habitus, qvæ affectibus applicari haut poterit. Est enim habitus qvalitas acqvisita per modum potentiæ firmiter inhærens subjecto Affectus vero non est acqvisita qvalitas nec per crebras actiones animo inducitur, sed ab objecto cognito subitò excitatur & naturâ inhæret subjecto, nec tamen per modum potentiæ, sed operationis aut actus (2) subjecto differunt, habitus enim reqvirit potentiam liberam & hoc modo homini saltim inest, secus affectus, licet enim humani nostri affectus qvidam in potentia libera sedem suam qvoqve habeant, hoc tamen non est de essentia eorum, ut homini soli competant, cum etiam in pueris, imo in brutis deprehendantur (3) proprietatibus, habitus difficulter est mobilis, affectus contrà facile interdum pereunt, & sic momentanei omninò sunt uti infrà ex divisione patebit, ita ut bonus affectus facilè transeat sæpius in malum & mutationem patiatur, qvod contra naturam & reqvisita habitus est.

§. 13. Ex dictis itaqve patet nec opinionem sive judicium

ut

ut vocant Stoici, Accidentis nostri genus esse, qvia opinio ad Scientiam proximè accedere rectè dicitur, qvid? qvod Alstedius ipsam inter habitus refert in Hexilog. sua, verum non habitus qvidem, sed dispositio tamen & gradus ad habitum est, (b) &, si respectū ad definitionem opinionis habeamus, illa est assensus seu actus intellectus. Intellectui vero nulli insunt affectus uti capite sq. patescet, sed ad voluntatem pertinent, non ad facultatem judicantem, sed appetentem. Perperam igitur Chrysippus & qvi eum seqvuntur, definiunt affectus per opiniones, judicia aut existimationes, uti optime annotat Piccolom. (c) vid. cap. III.

§. 14. Nec esse potentias naturales aut facultates. Facultas verò hîc non sumitur pro arte, inde distinctio in artem conjecturalem & definitam (d) atqve hoc modo facultas habitus est; sed pro potentia, qvatenus habitui contradistingvitur, hasce autem facultates seu potentias non esse affectus monet iterum Piccolom. (e) Perturbatio seu πάθος non est facultas aliqva animæ nostræ, neq; habitus assvetudine aeqvisitus, sed commotio qvædam media inter facultatem & habitum, utut enim affectus dicantur naturâ inesse ab Aristotele, non insunt tamen per modum potentiæ uti §. 12. hujus cap. dictum est. Exinde etiam statuimus non esse sensus neqve internos neq; externos, qvanqvam proveniant à sensibus, neqve appetitus, sed aliqvid qvod huic inest, sive conseqvens hujus facultatis, uti Stierius (f) appellat eosdem, non tamen privationem qvalitatis aliqvam.

§. 15. Ad qvartam vero speciem qvalitatis an pertineant non est cur prolixius disputemus, cum illi qvantitatem afficiant & conseqventer corporibus competant, affectus vero non in corpore, sed in anima sedem suam occupare mox patebit cap. III. §. 23.

§. 16. Ex hac inductione specierum, qvam hactenus per remotionem dedimus, argumentari jure possumus ad positionem speciei restantis tertiæ, neqve aberrabimus à scopo hoc modo, & hinc etiam assertionem nostram elicimus, dicentes ad hanc speciē tertiam qvalitatis propriè pertinere (g); Cæterum, sive ad Patibiles Qvali-

(b) Georg. Meierus cap. 7. Gnosol. th. 9. Sect. 1. p. 328.
(c) Piccol. grad. 1. c. 7. p. 76. (d) Arist. 3. Eth. 3. vid. etiam Cl. Dürr. probl. 91. p. 182. (e) p. 66. grad. 1. c. 2. (f) Stier. part. spec. trad. IV. cap. 16. Phys. (g) contra Alsted. in Patholog.

Qvalitates retuleris, sive ad passiones parum intererit, cum discrimen qvod inter eas intercedit non sit specificum, sed accidentale (*h*) & hoc etiam affectibus competit, qvos dividimus in durabiles & minus durabiles vid. Sect. II.

§. 17. Id autem hic observatu dignum est, qvalitates illius speciei afficientes, ut à B. Dannhauero (*i*) appellantur, duplicis esse generis, vel corpori enim vel animo accidunt; Affectus vero, non corpori, sed animæ inesse sq. cap. docebit.

§. 18. Ex supradictis qvoqve manifestum est, non pertinere affectus ad prædicamentum passionis ex doctrina ergo de prædicamentis Logica hic repetenda est illa distinctio, qvâ hæ passiones actioni contradistingvantur, illæ verò in tertiâ specie qvalitatis actionem potius includant. Nam non tam passionem qvam actionem etiam in omni affectu deprehendimus, &, qvod de nominibus verbalibus Excell. Thomasius (*k*) pronunciat, idem hoc loco de Affectibus notandum est, eandem sc. vocem significare tum actionem tum passionem diverso sc. respectu, ita & Affectus, cum actionem respectu objecti vel facultatis etiam agentis; tum passionem, respectu patientis, alterius in anima facultatis, qvæ recipit motiones tum objecti, tum facultatis prioris, hoc autem, dicit, ex eo evenire, qvod actio & passio revera sint unicus motus. *l*)

§. 19. Et hæc causa est, qvod non duntaxat affectus in prædicamento Qvalitatis collocentur, verum qvo minus etiam actionis aut passionis in definiendis iis vocabulo utamur, sed adhibemus potius vocabulum motus, translatione factâ à motu corporum ac animæ. Per actum vero ideo non definimus affectus, qvia vocabulum istud perfectionem qvandam importat, affectum verò actum imperfectum esse ex eo constat, qvia passionem simul involvit, qvæ imperfectionis indicium est, imperfectus vero actus per motum denotatur.

§. 20. Igitur cur Aristoteles affectus non in prædicamento Actionis aut Passionis, sed in aliqvâ specie Qvalitatis locaverit, causam aliam adhuc subesse censet Excellent. Thomasius *m*) qvia

non

(*h*) Hundshag. Tab. Log. *i*) Dannh. in dialect. *k*) c. 15. Log. §. 10. & 15. *l*) Hinc Aristot. 3. de an. 54. appetitio motus qvidam est aut actus. *m*) Phys. c. 41 §. 101. p. 256. in Metaphoris locus est etiam dissimilitudini.

non tantum hic motus in conversione vel aversione, sed etiam in qviete in suo bono consistit. Qvæ qvies considerari potest, & in animo & qvatenus extra animum se prodit vid. infr. cap. XV. §. 54.

Cap. III.
DE SUBJECTO.

§. 21.

A prima parte perfectæ accidentium definitionis, qvæ forma erat, ad alteram delabimur, nempe Subjectum, qvod differentiæ vices sustinet in definitione. In hac verò parte non minus atqve antecedenti abstrusas admodum Autorum diversitates & majores fortassis difficultates reperimus.

§. 22. Cardo discrepantiæ omnis in eo vertitur, qvod cum nescientibus dubitent, utrum ad animam totam & omnes ejus partes aut facultates, an verò ad aliqvam saltim & ad qvam ipsius potentiam restringi debeant. Hac in re sc. eandem fortunam experti sunt actus & functiones animæ, qvam alias anima ipsa, qvæ an per totum hominem substantialiter sit diffusa, an verò in aliqva corporis parte inclusa lateat, magna controversiarum materia Veteribus fuit. a) Hæc res cum nobis expedienda sit, in aliqvot opiniones sententiasqve Autorum inqviremus, veram deinde annexuri.

§. 23. Ad animam qvidem pertinere Affectus, in eo verò dissentire Autores vix possunt, qvia eos animæ accidentia esse concedunt. At, qvæ animæ accidunt, propriè qvidem & tanqvam Subjecto, corpori eadem eodemqve modo accidere neqveunt, Proprii enim accidentis à subjecto in subjectum non datur transitus. Sed ad qvam partem pertineant variæ extant Autorum sententiæ; Ceterum qvi ad animam totam adæqvatè retulerunt, aut confusè, aut non satis accuratè rem tractarunt.

§. 24. Et, sicuti in tres partes dividitur anima in Schola Peripatetica, in Vegetativam sc. Sensitivam & Rationalem, ita pro qvalibet parte certi reperiuntur Patroni, adeò ut Vegetativæ etiam Animæ nulli defuerint. Et hæc est Classis prima.

§. 25. Huic sententiæ Patronus est Cardanus, qvi statuit etiam

a) ad Thomas. Phys. c. 45.

iam facultati Vegetanti competere affectus sive passiones. Id probare conatus est ab ipsa plantarum naturâ eorundemqve Sympathia & Antipathia. Hinc dicit: Plantas se invicem amare itemqve odisse. Hanc sententiam ipsi præivit Plato, qvod colligere possumus ex vulgata illa divisione, qva appetitum dispescit in θυμὸν & ἐπιθυμίαν, apertè enim hic asserit θυμὸν vel Irascibilem facultatem brutis competere, ἐπιθυμίαν vel concupiscibilem plantis, propriè ergo & actus hujus facultatis eis competunt juxta ipsius sententiam. *b)* de qva infr. Sect. II.

§. 26. Sed nos, sicuti appetitum naturalem eumqve impropriè talem haut inviti plantis relinqvimus, sic vicissim sensitivum omnem adeoqve affectus illis omninò denegamus vid. cap. IV. appetitum non habere talem prob. qvia plantis neqve cognitio inest, neqve sensus; atqve appetitus nisi præcedente cognitione non excitatur; & hoc pacto valere jubemus Platonem, qvi in hac doctrina, dum sensus plantis etiam una cum appetitu concupiscibili affinxit, distinctissimos appetitus magis confudisse, qvàm benè docuisse censetur. *c)*

§. 27. Etenim suo qvidem alimento imminent plantæ, sed nullo prævio sensu, qvod si verò tribuimus plantis & arboribus Sympathiam qvandam aut affectum, id planè impropriè fit: qvod enim appetitui naturali aut causæ etiam alii propriè adscribi debet, sive illa causa nobis sit nota, sive non, id non affectibus aut Sympathiæ & Antipathiæ qvalitatibus debet assignari.

§. 28. Sympathia autem, qvæ de plantis dicitur, non accedit ad naturam istam affectuum, cum nulla præcedat cognitio; ignoti enim nulla cupido Accedit & hoc, qvod plantæ loco se movere non possint, qvod tamen in affectibus etiam aliqvando reqviritur, ad illum proseqvendi aut aversandi actum plenius exercendum.

§ 29. In altera classe sistunt se nobis ii Autores qvi in parte sentiente & qvidem ejus appetitivâ facultate sedem affectuum collocant, ita ut vegetantem & tertiam illam rationalem excludant, ad qvam classem pertinet etiam Aristoteles cæteriqve Peri-

b) vid. disp. 1. de 4. Virt. Cand. Thomas. §. 32. *c)* id disput. Secunda §. 14. & 15. & præcipue n. 70. & 77.

Peripathetici & Scholastici *d*) pleriqve, qvi per motum appetitus sensitivi affectum definiunt & hos seqvuntur etiam modernorum Philosophorum nonnulli, *e*) hanc definitionem operosè defendentes.

§. 30. Qvod facit & Piccolom: & argumenta magni ponderis in medium affert, ipsa verò definitio Piccolominei hæc est: Perturbatio, sic ipse affectus vocat, est motio appetentis sensuum facultatis, nec non spirituum cordis, ab objecto qvod per vim imaginandi nobis vel molestum apparet pro molestia vitanda fruendaq; jucunditate. Commendat hanc definitionem tq. omnibus absolutam partibus, qvod omnibus causarum generibus conflata sit. *f*)

§. 31. Inter alia verò & prolixè defendit ejus differentiam sive subjectū; 1.) argumentum ejus est ab habitu desumtum, cujus objectum Affectus sunt, virtute nimirum, qvia & virtus ipsa appetitui sensuum convenit, itaqve & affectus qvos moderatur, 2.) ab alteratione corporis, qvod non sine motione sangvinis spirituum & alicujus partis corporis fiant, at in actione sive perpessione voluntatis & mentis nullam adesse motionem instrumentorum vid. Piccol. c. l. p. 78. ubi plures adducit similes objectiones præsertim contra Stoicos & ex Aristotele locum huc maximè facientem, qvi habetur 7. lib. Phys. Asserit ibi Philosophus: Alterationem solam sentiendi facultatem attingere, non autem mentem. At perturbatio animi non fit sine aliqva alteratione. Ad qvæ respondeo in 1.) qvidem probari dubium per æqve dubium 2.) distingvo inter Affectus crassos & subtiles, de his nego, de illis concedo, de qvibus etiam locus Aristotelis intelligendus est, plures si desideras objectiones Piccolom. Consule. *g*)

§. 32. III classis est eorum Autorum, qvi facultati rationali tantum inesse contendunt & Soli homini competere, ad qvorum numerum accensendi sunt ii, qvi affectum definiunt per opinionem aut judicium, qvæ definitio vulgò Stoicis imputatur. vid. sup.

§. 33. Animæ rationalis verò duæ tantum facultates, Intellectus nimirum & voluntas. Sunt igitur alii Autores, qvi intelle-

 ctum,

d) Hic Conimb. disp. Ethic. 6. q. 3 art. 1. *e*) Strateman. in Phys. & Ethic. Itterus. Alsted. &c. *f*) Piccol. grad. l. 1. c. 5. p. 71. sq. *g*) id ib. cap. 8. p. 78.

ctum, alii qvi voluntatem subjectum affectuum faciunt.

§. 34. Ex iis, qvi Intellectum statuit, est Chrysippus *h)* sed falsissime statuit, actus enim hujus facultatis non consistit in ea appetendi aut aversandi operatione, sed cognoscendi ipsi inest facultas, unde & per objecto non habet bonum aut malum, qvod affectuum, sed verum, circa qvod contemplando occupata est, & si affectus essent intelligendi ejusmodi actus, bruta à nobis nihil differrent animantia, qvippe qvibus actus illi, qvos affectus appellamus, etiam competunt.

§. 35. Qvibus voluntas sedes affectuum visa est, ii nimirum coarctarunt hoc accidens, ita ut motiones eas saltim censuerint perturbationes, qvæ limites rectæ rationis transilirent, sicuti verò qvoad vocabulum motibus animi abusi sunt, sic & strictum nimis motuum subjectum nobis faciunt, cum eos ad solam voluntatem hominis adstringant. Et hi sunt Stoici, qvi omnem affectum, cum in vitio ponant omnem, à sapiente abesse & exulare penitus voluerunt.

§. 36. Qvod igitur differentiam attinet in definitionibus Stoicorum, ea adhuc magis peccat, qvam illa Scholasticorum & Aristotelis, cum non tantum strictior sit suo definito, brutis enim hoc modo ejusmodi motus denegantur, sed insuper etiam propriam affectuum naturam pervertunt & affectiones ipsis tribuunt proprias, qvæ tamen ex alio fonte promanarunt. *i.)*

§. 37. Hic rejectis & tanqvam veritati minimè consentaneis refutatis sententiis, qvia vel non exhauriunt definitum vel planè excedunt, subjungimus veram & genuinam, qvæ vel ex hactenus dictis elici potest, sententiam, in qvantum hoc loco respectus habetur ad sedem sive subjectum affectuum.

§. 38. Qvoniam intelleximus qvodammodo ex jam dictis affectuum subjectum esse appetitum sensitivum, qvæ Scholasticorum erat sententia, sed non tantùm, cum subtiles ad rationalem etiam pertineant, & Stoici in contrario ad hanc solum retulerint, qvàm bene, patet ex §. 36. Uti igitur utrique huic malo medeamur, partim referre licebit ad facultatem aliqvam animæ specialiorem, partim etiam abstrahere à rationalitate & irrationalitate, qvoniam vocabulum

h) Strateman, Phys. p. 535. *i)* Jure n. aliqv. Irascimur, Senec.

bulum ejusmodi nobis suppetit, qvod actus illos circa bonum exprimit simul & naturã etiam divisionis illius adæqvatè exhaurit.

§. 39. Statuimus ergo cum Viris Præ-Clarissimis qvibusdam *k)* affectus sedem suam habere in appetitu, qvatenus ille indifferenter se habet ad sensum atqve rationem, & hic posterior vocari solet voluntas, & hæc sententia cum plerisqve nostratium Theologorum consentit. Seqvitur

k) Jas. Denor. Dürr. Thomas.

CAP. IV.

De OBJECTO.

§. 40.

SUperest, ut tertium reqvisitum etiam examinemus. Id verò absolvit causa illa, à qva vis vel essentia accidentis tota dependet, qvâqve positâ ponitur, sublatâqve tollitur proprium accidens, qvæ essentia cum in affectibus qvidem definiendis ab objecto dependeat, jure igitur eandem etiam in eo ipso qværimus.

§. 41. Objectum autem affectuum non esse Verum, nemo facile mihi negabit, nisi qvi intellectum statuat subjectum eorum, qvippe qvi id ipsum objectum solus sibi ad contemplandum proponit, multo minus erit falsum, cum appetitus ad falsitatem nullus incliniet.

§. 42. Absqve ulteriore igitur ambage statuimus esse bonum. Bonum enim est id, qvod habet convenientiam cum appetitu, inqvit Aristoteles. *a)* Res ergò propemodum omnes, qvæ boni saltem aliqvam speciem præ se ferunt, sub objectum nostrum cadunt, cum appetitus qvicqvid modo conveniens sibi est aut videtur, appetat.

§. 43. Bonum verò istud qvàm latè pateat infra videbimus. Nunc ipsam objecti nostri formalitatem præcipuè indagabimus, qvæ non consistit in opinione, uti Andronicus putavit; nec in depravato judicio, qvæ sententia Stoicis communiter imponitur, qvippe qvæ objecti formalitas à solo intellectu dependet, uti sæpè audivimus, nec in permixtione voluptatis & doloris, cum

 hæc

a) Ethic. &c.

hæc vocabula multæ ſignificationis apud Autores ſint & non tam animum, qvam corpus reſpiciant, & hæc permixtio etiam non fit in ſimplicibus affectibus, ſed mixtis.

§. 44. Sed dicimus eſſe cognitionem boni objecti. Hoc probamus, qvia 1.) vox illa huc commodè qvadrat, cum non intellectum ſolum, uti opinionis vocabulum reſpiciat, ſed ad ſenſum pariter & intellectum indifferenter ſe habeat, non ſecus atqve ipſum vocabulum appetitus antea in præcedenti cap. Definitionem enim cognitionis hanc tradit Thomas: Cognitio eſt actio vitalis potentiæ in ſe objecti ſimilitudinem exprimentis. *b*) In hac definitione vel unum vocabulum potentiæ indifferentiam cognitionis ſatis declarat.

§. 45. Patet igitur hanc formalem rationem objecti adæqvatè convenire affectui, & videmus inde non ſenſibile, uti Peripatetici vulgariter tradunt, tantùm, neqve opinabile tantùm uti Stoici; neutrum enim latitudinem objecti exhaurit, ſed ex aliqva parte ſenſibile, ex alia verò intelligibile objectum ſub hanc formalitatem cadere.

§. 46. Hæc verò cognitio objecti neceſſaria eſt propter illam ipſam proſecutionem & averſationem, pro diverſitate Objecti Cogniti, prout objectum conveniens aut diſconveniens eſt, vel etiam pro conditione præſentiæ aut abſentiæ objecti.

§. 47. Latiſſimè verò hoc objectum motuum patet, qvia omnia ſenſuum objecta ſub his qvodammodo comprehenduntur, qvam lato verò campo ſeſe offerant hæc objecta, in Phyſicis videre eſt, pertinent hîc qvoqve omnes diviſiones boni cogniti, qvarum unam analogicam qvidem dabimus: bonum nimirum triplex in morali diſciplina ſtatuitur; Honeſtum, qvod rectæ rationi conforme eſt; Utile & Jucundum. Non id igitur tantum, qvod cum ſenſu & voluptate percipitur & delectabile maximè bonum eſt, uti Scholaſtici voluerunt, ſed utile etiam & honeſtum movere hominem, inqve eo affectu excitare, aſſerimus.

§. 48. Sub Objecta etiam eorum non ſolum res animatæ, ſed inanimæ etiam cadunt, qvales ſunt v. g. Patria. Unde Poëta:

Neſcio, qva natale ſolum dulcedine cunctos
Ducit & immemores non ſinit eſſe ſui. c)

CAP.

b) Thom. 1. part. q. 85. & 86. *c*) Ovid. 1. de Pont. Eleg. IV.

CAP. V.

De

DEFINITIONE IPSA.

§. 49.

POst evolutionem definitionum aliarum earundemqve examen, subjicimus aliam, in qvantum illa ex prævia proximè indagatione instituta elici potest, & qvidem ad ductum doctrinamqꝫ sæpè Laud. Nöldelii. Subjiciemus autem ita, ut subjectum mox istius declaratio & brevissima, qvantum qvidem fieri potest, resolutio excipiat. Institutum verò nostrum & Thematis nostri ratio reqvirit, ut Affectus non in communi, sed in specie humanos, definiamus.

§. 50. Definitio ipsa hæc esto: Affectus humanus est motus facultatis appetentis in homine, ortus ex cognitione boni proseqvendi & mali aversandi.

§. 51. Hanc definitionem iis qvidem partibus absolutam puto, qvas doctiss. Joh. Nöld. ad hujusmodi perfectionem reqvirit. Constat enim genere suo & differentia, vide supra cap. II. §. 9.

§. 52. Genus qvod formam definiti exprimit, in nostra Definitione est motus: Motus verò variè considerari potest (1) vel in suo proprio significatu, qvo pacto competit motui ut est affectio corporis naturalis & hujus motus enarrantur sex species in Physicis. Sed nulla illarum ad genus nostræ definitionis, cum illa corpus & ejus affectiones respiciant, vel impropriè, prout substantia spiritualis etiam moveri dicitur, ejusmodi motus vocatur alias, motio, mutatio. Et hæc metaphorica acceptio hujus est loci, qvia non tantum in motu h. e. in conversione sui boni & aversione à suo bono, verum etiam in qviete in suo bono consistit, & si internum motum respiciamus, etiam in eo ejusmodi qvies aliqva internè repetitur, de qvo §. 54. hujus cap.

§. 53 Motus (2) est vel activus vel passivus, uterqve hic subintelligitur. Facultas enim appetens non movetur duntaxat ab objecto cognito sed ipsa qvoqve movet animum, imò corpori qvandoqve alterationem manifestissimam imprimit, qvod in sensitivis affectibus fieri solet, & hæc est actio ab intrà. Activus dicitur

etiam

etiam ab extra & maxima qvidem ex parte, ex actu sc cum proseqvendi, tùm aversandi. Hinc fit, ut loco Generis aliàs ponatur actus, cum affectus ab eodem actu potissimam denominationem suam accipiant. Uti fit in Ethicis, ubi actui jam perfecto moralitas introduci debet. Ex his constat affectum esse motum mixtum, qvatenus tum actionem tum passionem includit. Consule sup. Cap. II. §. 18.

§. 54. Motus (3) est vel internus vel externus. Motus internus affectus est, qvoniam intra facultatem cognoscentem & appetentem manet. Externus dicitur in respectu ad actum illum prosequendi boni & aversandi mali, qvem utrumq; etiam qvando qve exercet, uti fit in amore & odio, spe & metu. Simili modo qvies etiam est vel interna, qvando sc. motus ille internus formam suam acqvisivit, tunc dicitur in qviete qvasi consistere, tanqvam in termino ad qvem; Vel externa cum affectus etiam qvandoq; in sui boni qviete consistit, uti fit in gaudio tanqvam fruitione boni præsentis. Hôc enim delectationis affectu anima qviescit, aut volvit ac revolvit se qvasi circulariter in boni præsentis dulcedine, non evolvendo se & extendendo ulterius *a*).

§. 55. Hîc etiam notetur processus & Ordo affectuum sive motuum appetentis facultatis; nam in motus productione ex sententia Aristotelis talis ordo consideratur, uti observat Piccolom. *b*) Primò objectum optabile, ut movens immobile facultatem cognoscitivam movet: Hinc oritur ejus cognitio per sensus externos atqve imaginandi vim: & primò qvidem cognoscitur absolutè, secundò, cum ratione boni vel mali, jucundi vel molesti &c. Qvod objectum sub hac conditione cognitum, tertio loco excitat facultatem appetendi vel sensitivam vel rationalem: Prioris commotio non est sine alteratione aliqva spirituum & corporis per qvantam refrigerationem vel excalefactionem, item per dilationem vel constrictionem cordis: demum anima per cognitionem, ut per ducem & dirigentem, per appetitum ut per proximè agitantem, excitat appetitum prosequendi vel aversandi, & tandem in sensitivis affectibus auxilio spirituum aut cæterorum instrumentorum corporis movet corpus totum. Et sic satis de Genere affectuū.

§. 56.

a) Fromond. l. 3. c. 9. art. 3. *b*) grad. 1. c. 7. p. 75.

§. 56. Differentia desumitur 1.) à Subjecto. 2. ab Objecto. 3.) à fine.

§. 57. I. Subjectum, qvod duplex est vel subjectum qvod, vel qvo; Subjectum qvod seu denominationis significatur in definitione per vocem in homine, ipse nimirum homo est Subjectum qvod, qvia de ipso dicitur, qvod sit affectus, qvod sit commotus metu, gaudio &c. Hinc & affectus nostros diximus humanos, non verò hic intelligimus tantum hominem in statu corrupto, qvatenus jam lapsus est, sed stantem etiam, uti ante lapsum in statu suo integro fuit. Tam enim secundum, qvam contra rectam rationem concupiscere potest homo & aversari.

§, 58. Subjectum qvo seu informationis est Facultas appetens sive appetitus humanus. Appetendi autem vox æqvivocationi valdè est obnoxia, à qva igitur erit liberanda.

§. 59. Sumitur appetitus (1) vel strictè, qvatenus idem est, qvod prosecutio alicujus boni, & sic opponitur aversationi mali; vel latè, prout aversationem includit, factâ denominatione à potiori; hæc posterior significatio huc spectat (2) Appetitus est vel Naturali, qvi fit absq; præcedente cognitione, qvalis etiam est in plantis & rebus inanimatis; vel Elicitus, qvi prævia cognitione elicitur, hæc qvidem acceptio hujus loci maximè est propria.

§.60. Termino hîc ab æqvivocatione liberato, ejusdem analogiam evolvere opus est; dispescitur autem ratione Analogi, in appetitum sensitivum & rationalem. Subjectum primarium dicimus esse sensitivum, secundarium appetitum rationalem seu ut aliàs dicitur, voluntatem. Affectus cur primariò adscribatur appetitui sensitivo, ratio est, qvia huic magis propriè motus competit, hic enim & corpus etiam afficit, & voluntate vulgo habetur prior.

§. 61. In voluntate verò ponimus, qvia in hoc appetitu non minus ac in illo sensitivo etiam excitantur motus, ex apprehensione sc. bonorum malorumvè ad gloriam, honorem, eorumq; opposita mala pertinentium, qvæ utiqve ab anima sensitiva, hominiq; cum brutis communi, nec cognosci nec appeti possunt. Id vel exinde confirmatur, qvod pudor sit affectus i. e. Timor qvidam infamiæ, ut Aristoteles explicat 4. Ethic. ult. At infamia, nec timor ejusdem in bruta cadunt.

§. 62. Sciendum præterea hîc est, aliàs & Aristotelem etiam sedem affectuum collocare omnium in corde; id qvidem planè negare non possumus, si sc: hîc sedes intelligatur organica seu organon, qvo mediante anima actus illos exercet.

§. 63. II. differentia desumebatur ab Objecto, qvod est vel Materiale idqve vel primarium, ut Bonum, & secundarium ut malum; utrumqve vel verè tale vel apparenter; vel Formale; qvod consistit in cognitione istius boni vel mali, sc. est bonum non in esse entitativo, sed in esse cognito. Potest autem objectum hoc non qvatenus cognoscibile, sed qvatenus nimirum cognitum variè iterum dividi, vel in bonum ut est præsens vel absens &c. de qva divisione in Sect. II.

§. 64. III. Causa finalis indicatur per utrumqve vocabulum, tam proseqvendi qvàm aversandi. Est autem nihil aliud, qvàm alacritas actionum humanarum, seu qvod idem est, vehementia qvædam prosecutionis & aversationis, vel si mavis, stimulus qvidam ad actus illos utrosqve. Isthæc verò alacritas in definitione innuitur per vocabulum motus, loco generis ibi positum.

Finis Sectionis Primæ.

SECTIO II.
DE CAUSIS ET DIVISIONIBUS.

CAP. I.

De CAUSIS AFFECTUUM EORUNDEMQVE EFFECTIS.

§. 1.

DEfinitionem & naturam Affectuum, qvantum qvidem opus fuit, consideravimus atqve explicavimus; Nunc recto ordine progredimur ad eorum divisionem.

§. 2. Ultima verba superioris sectionis mentionem faciunt causæ finalis Affectuum, exinde percipimus, hanc definitionem præter alias accidentium esse perfectam, qvoniam omnia causa-

rum

rum genera in se continet, *a)* & hoc modo satisfactum qvoqve esse Philosopho, *b)* qvi, qvotiescunqve, inqvit, exactè definire volumus vel affectionem vel actionem aliqvam ex facultate prodeuntem, id efficere debemus per omne genus causæ.

§. 3. Ob meliorem igitur facilioremqve dividendi rationem, causas eruere Affectuum & inqvirere in ipsorum effecta in hoc capite animus est.

§. 4. Causa efficiens motuum istorum est, eaqve principalis, ipsa cognoscendi facultas. Hæc enim proximè & immediatè movet atqve elicit appetitum humanum, & dicitur interna, qvia intra subjectum sive hominem est. Remota verò causa, qvæ extra subjectum consistit, nihil aliud est, qvam ipsum objectum, qvod h. l. cum causa efficiente coincidit. Et istud objectum omninò potest excitare motus appetitumqve movere, licet id fiat à longinqvo & remotè, aliqvando tamen propriè agit, ut Orator dicitur movere Affectus in Auditorum animis, aliqvando impropriè & materialiter saltem ut Patria vid. Sect. I. §. 47.

§. 5. Alia causa adjuvans, qvæ ad internam potest reduci, est etiam humorũ & spirituum temperies & intemperies, qvæ Medicis dicitur Complexio. Nam & hæc plurimum adjumenti adfert ad concitationem affectuum, sangvinei enim ut plurimũ sunt hilares, propter sangvinis & spirituum puritatem; Cholerici ad iram sunt proclives, propter siccitatem sangvinis & spirituum celeritatẽ; Phlegmatici segnes & qvodã modo qvasi ἄπαθοι propter aqvosum sangvinem & spirituum frigiditatem; Melancholici deniq; ad tristitiã & metum inclinant, ob crassitiem sangvinis, & impurorũ obscuritatem spirituum. *e)* Hinc Galenus affirmat: Affectus seqvi temperamentum corporis. Nos dicimus ut plurimum, non semper.

§. 6. Hoc temperamentũ verò variat pro dispositione subjecti, qvod est homo, ubi notetur diversitas 1.) Sexus; Sic seqvior sexus nostrô ad Affectus proclivior esse putatur. 2.) Ætatis; Sic Pueritia segnis est & Affectibus minus obnoxia; Adolescẽtes rebus jucundis

 gau-

a) Nöld. in Prat. logic. p. 199. demonstratio & perfecta definitio accidentium, qvæ habet causam finalem, complecti omnia qvatuor causarum genera. *b)* Aristot. sub init. IIX. Metaphys. vid. Piccol. grad. 1. c. 2. p. 66. *c)* Alsted. in Encycl. & Dürr. probl. VII. moral. p. 14. Strat. Phys. l. 3. c. V. §. 55.

gaudent, amori indulgent; Viri verò & Adulti vindictæ student; Senes deniq; sunt timidi, justitiæ dediti, & misericordes In pueritia se phlegma exerit; in ætate juvenili sangvis; in virili cholera; in Senili Melancholia *d*). 3.) Nationum. Sic Galli ad libidinem proclives, Itali ad Iracundiam; Hispani honoris; Germani utilitatis cupiditate ducuntur *e*) 4.) aliorū adjunctorum. Sic sapientes affectibus non tàm sunt obnoxii, qvàm Vulgus; sic in Dispositione sensuum externorum etiam non nihil momenti est positum, v. g. qvi oculorum acie pollet, facilius at vehementius fortasse movetur qvàm qvi hebitiore sensu est.

§. 7. Ad varias affectuum mutationes in homine multum qvoqve facit regionum locorumqve situs, *f*) dissimilitudo aëris, nec non ciborum varietas. Nam populos suis sedibus ipsa fata ita distribuunt, ut penè ex aëris agriqve natura mores qvoqve & vivendi disciplinam deprehendas. *g*) Qvicqvid verò hactenus dictum est de hisce causis adjuvantibus, id non intelligendum est ἁπλῶς, sed ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

§. 8. Materia triplex aliàs est, materia ex qvâ & propriè sic dicta, in qvâ & circa qvam. Materiam propriè sic dictam non habent Affectus. Nullum enim accidens materiam habet, igitur nec Affectus. Qvod notandum est adversus Alstedium, qvi in suâ Encyclopædia materiam Affectuum vult esse motum animalis internum. Sed contra communem loqvendi usum. *h*)

§. 9. Materia in qvâ sive Subjectum, & qvidem denominationis, uti suprà audivimus, est homo, & dividitur ratione sexus, ætatis, aliorumq; adjunctorum. *i*) Subjectum verò illud, qvod dicitur informationis, est appetitus elicitus. Hunc sensitivum ob meliorem distinctionem & æqvivocationem affectuum, dividimus in humilem & altum *k*) in humili verò appetitu affectus non collocamus, nisi impropriè.

§. 10.

d) Thomas. Phys. c. 28. §. 22. p. 138. *e*) Masenius in Palæst. Orat. c. 23. p. 114. *f*) Didacus Saavedra Symbol. Pol. LXXXI. p. 674. diversitas, qvæ in climatibus situ provinciarum, aëris contemperatione & alimentis cernitur, variè discriminat hominum constitutiones, hæ verò ipsas deinde eorundem naturas. *g*) Barelajus in Icon. anim. c. 2. *h*) Strateman. l. 3. c. 1. Ethic. p. 131. *i*) vid. §. 5. hujus Sect. *k*) Thomas. Disp. IX. Virt. Cardinal. §. 14. n. 55. sq.

§. 10. Huc referimus etiam Organon illud omnium affectuum, tanqvam Subjectum secundarium, Cor. Sunt qvidam, qvi statuunt hepar, sed nobiscum consentit Fromondus. *l)* Et Lælius Peregrinus, qvod ad organon, inqvit, inter illas (facultates) nullum statuo discrimen, sed in corde utramqve constituo. Qvod is de facultatibus loqvitur, idem de affectibus dicendum. Nam & si qvidem Affectus in jecore, ut cupiditas; alii in splene, ut lætitia, alii in felle, ut ira, dominari videntur, omnes tamen in corde perficiuntur.

§. 11. Materia circa qvam est objectum, qvod erat bonum cognitum. Omnia enim ejus, qvod speciem boni præfert, gratia omnes agunt. *m)* Hoc verò bonum est vel simpliciter cognitum vel cognoscitur sub ratione præsentiæ aut absentiæ vid. Sect. III.

§. 12. Forma exprimitur per motum, modum verò seu processum hujus motûs supra descripsi cap. V. Sect. I. Triplex sc. in omni Affectu est motus, unus facultatis cognoscentis ab objecto; Secundus facultatis appetentis à judicio; tertius totius hominis à facultate appetente & instrumentis; primus est causa secundi, secundus tertii. Primus minus propriè dicitur motus, secundus magis, tertius penitùs propriè motus est.

§ 13. Hic notetur etiam reflexio animæ, tàm sensitivæ qvàm rationalis supra se ipsam. Nam anima per facultatem cognoscentem proponit sibi objectum amandum; deinde seipsam excitat ad amandum per appetentem, & tertio hunc Affectum sui appetitus iterum per cognoscentem cognoscit. *n)* Nota: facultatem cognoscentem & appetentem latè hic usurpari, prout etiam includunt intellectum & voluntatem; Phantasia Affectum suum cognoscit, ut cætera solet, non qvid sit, qvod facit Intellectus, sed qvod sit.

§. 14. Finis est actionum humanarum alacritas. Motus verò indicat aliqvam alacritatem, sicut contrà hujus privatio, segnitiem præfert. Qvicqvid enim sine affectu fit segniter & cunctanter; ut contra, qvod cum affectu & animi concitatione, promptè fit alacriter & expeditè; ut igitur stimuli sint ad honestas actiones, Deus insevit nostris affectus animis. *o)*

l) Fromond. l. 3. c. 9. art. 1. p. 729. & art. 3 p. 739. *m)* Aristot. lib. 1. Pol. *n)* Fromond. l. c. art. 2. p. 736. *o)* Tilo rudim. Rhetor. lib. 2. c. 1. p. 96.

§. 15. Effecta qvod attinet Affectuum, varia sunt, ut 1.) alteratio corporis, eaqve tum perfectiva, tum destructiva, & hæc crassioribus Affectibus accidit (2.) dilatatio cordis v.g. in amore, lætitia &c. aut constrictio e. c. in odio, tristitia &c. (3.) Frigefactio aut excalefactio membrorum. (4.) Palpitatio cordis in vehementioribus motibus. (5.) Color externus, vehementioris enim affectus indicium etiam est externus color. p) v.g. externus rubor & pallor, qvi extrinsecus in homine conspicitur. (6.) tremor membrorum & horror (7.) Virtus deniqve itemqve vitium.

§. 16. Effectus etiam aliqvando est risus, qvem scitè gaudii, & fletum, qvem tristitiæ appendicem appellaveris. q) Risus est motus diaphragmatis & musculorum pectoris atqve oris, ex delectatione, cum admiratione rei novæ inopinatæ & ludicræ. Nam jucunda & nova simul conjuncta, risum excitare solent. r) Jucunda verò gaudium, nova admirationem adferunt. Risus, si insonitum pulmonum emicet, cachinnus, sin in vocem exeat fletus, lamentum vocatur. Nota: Affectus plerumqꝫ per vocem inarticulatam exprimuntur, sicut per articulatam conceptus.

§. 17. Proprium Affectuum est inesse, & qvidem naturâ. Motus enim illi sunt ipsæ formæ & accidentia qvædam homini per principia naturæ competentia. Sicuti naturâ facultate ridendi præditi sumus, ex qva deinde actus ridendi sive risus prodit; ita facultas appetendi etiam à natura nobis competit, ex qva actus illi aversandi prosеqvendiqꝫ prodeunt deinde. s) Plures Affectiones easqꝫ disjunctas vide cap. II. seqventi.

§. 18. Adjuncta sunt iterum varia & innumera propemodum; v. g. voluptas & dolor. Hinc definiuntur communiter; Affectus sunt mutationes, qvas dolor aut voluptas seqvitur. t) It. bonitas & malitia, qvam Stoici pro proprietate vulgo habuisse videntur; Moderatio & exsuperantia Affectuum, nec non vehementia; Permixtio item voluptatis & doloris.

§. 19. Species cognatæ Affectuum sunt Sympathia & Antipathia, nec non Metropathia qvodam modo, ut & mores qvos qvidam lenes Affectus appellant, sed minus propriè, cum magis ad virtutes atqve habitus accedant, qvam ad Affectus. Huc refer

et-

p) Dürr. probl. 48. p. 92. q) Frommond. l. c. p. 378. r) Francis. Valles. l. 5. c. 9. Contr. s) Piccol. p. 66. & 67. t) Arist. II. Nicom.

etiam famem atqve sitim, qvæ videntur analogiam qvandam habere Affectuum; Sed Affectus non sunt, qvia non fiunt præcedente cognitione, sed stomachus pro diversitate siccitatis appetitum illum creat; Huc accedit, qvod illi appetitus ratione compesci non possunt. Commodissimum igitur hic erit, cum Excell. Thomasio appetitum sensitivum partiri in Humilem & Altum. *u*) Altus appetitus est ea ipsa potentia, cujus actus vocantur affectus propriè dicti, ratione gubernabiles in homine, & in corde sedem habentes. Humilis verò non in corde sedet, sed in inferioribus membris vegetativæ facultati destinatis, v. g. Genitalibus, ventriculo, ubi etiam fames residet. Fromondus ita *x*) respondet; fames & situs non sunt propriè actus appetitus sensitivi, sed sensus qvidam pruritus & convulsionis ventriculi, qvi antecedit actum appetitus, qvem Affectum appellamus.

§. 20. Oppositum est ἀπάθεια i. e. Immunitas ab Affectibus. Duplex verò ἀπάθεια est, crassa nempe illa, & omninò exagitanda, atqve sana, limitibus suis circumscripta. Est enim & sapiens apathes, & stultus. Segnis atqve stultus omni caret affectu etiam naturali, sapiens immunis est à pravitate & exuperantia affectuum. Homo enim est sapiens, humaniqve à se nihil alienum existimat, ergò affectibus qvoqve præditus est. Hinc Seneca: *Non educo sapientem ex hominum numero, nec dolores ab illo, sicut ab aliqva rupe nullum sensum admittente, submoveo. &c.* Cur verò in sapientem non cadere affectus Stoici contendant, ratio est, qvod ejus sapientiam, qvâ sapiens est, nullo errore obnubilare aut labe subvertere possint. Et salvâ hac interpretatione sensu à Peripateticis non dissentiunt. *y*)

u) Thomas. disp. II. Virt. Cardinal. §. 14. n. 55. sq. *x*) l. c. p. 40. *y*) Rappolt. ad lib. 2. Horat. Carm. od. 2. p. 1224.

CAP. II.

De
DIVISIONE AFFECTUUM IN GENERE.

§. 21.

CAusis affectuum sic cognitis, Divisiones illorum proponimus. Possunt etenim affectus dividi vel 1.) ratione Æqvivoci, 2.) Analo-

nalogi, 3.) Subjecti & actus, 4.) Ordinis & Processus affectuum, 5.) effectuum, 5. Objecti, 7. Affectionum, 8.) deniqve Adjunctorum aliorum. Ratione

§. 22. I. Æqvivoci, distingvuntur in affectus 1.) propriè & impropriè dictos, qvô modo mores dicimus affectus, 2.) in divinos, Angelicos, brutales &c. DEO & Angelis impropriè, brutis propriè, homini tamen propriissimè competunt, 3.) in affectum verum & apparentem, qvalis fames & sitis. Hinc multò magis plantis denegamus affectus.

§. 23. II. Analogi in primarias dividuntur & secundarias. Illi sunt in animâ sentiente, hi in rationali. Affectus, inqvit Piccolom. *a)* est vocabulum ab uno, qvod variis convenit ordine qvodam. Dicimus inde nomen istud sensuum motibus competere, primariò, voluntatis verò secundariò, *b)* Primarii ut plurimum cum magna corporis alteratione sunt conjuncti, & ad brutalium indolem propius accedunt; Secundarii verò homini sunt proprii, nec tàm crassam turpitudinem involvunt.

§. 24, III. Subjecti, & qvidem 1) ratione ipsius hominis, qvoad sexum, in masculinos & fœmininos; Fœminæ enim ad affectus procliviores; qvoad ætatem in pueriles, juveniles, seniles &c. Huc etiam diversitas Nationum pertinet vid. superioris Cap. 5. it. affectus sapientum & stultorum, nec non divisio in sacros v. g. Christiana Charitas, & profanos, &c) 2.) appetitus in sensitivos & rationales vel intellectivos, qvi non tantum differunt Subjectis, qvatenus sensitivi competunt homini ut animali, rationales verò, ut homini, sed etiam objectis, sensitivi enim sunt motus inferiores orti ex cognitione objecti similis; Intellectuales autem sunt motus interiores, qvibus homo excitatur, ad proseqvendum bonum Intellectui cognitum: Et efficientibus, prout sensitivi pendent à cognitione sensuum, illi verò ex intellectus cognitione & judicio; Differunt deniqve ordine inexistentiæ, sic sensitivi prius insunt homini, qvam intellectuales vid sup. c. V. Sect. I. *c)* Uterqve Affectus tàm sensitivus qvàm rationalis partitur iterum in concupiscibilem, qvi in concupiscente; & Irascibilem qvi in Irascente facultate locum habet, de qva mox

cap.

a) p. 79. *b)* Dürr. prob. 47. p. 91. *c)* Dürr. l. c.

cap. III. hujus Sect. (3.) ratione actus, dispescuntur in prosecutivos boni & aversativos mali, sed hæc divisio cum priore in Irascibiles & concupiscibiles coincidit, si mentem Aristotelis respicimus.

§. 25. IV. Ordinis & processus motuum, dividimus in motum primum & ultimum. Primi non sunt in nostra potestate, ultimi verò sunt. Hinc Affectus alii sunt Inconsulti, qvi rationem præcurrunt & sine assensione fiunt; alii Consulti, qvi adhibito rationis judicio cum assensu fiunt. Affectus Inconsulti seu motus primi vocantur etiam Affectus Præcipitantiæ; Affectus verò consulti iterum sunt vel domiti, vel indomiti. Indomiti vocantur Infirmitatis Affectus.

§. 26. V. Effectuum, in Perfectivos, qvi subjectum suum perficiunt, & maximè naturales sunt; ac destructivos, qvi subjectum destruunt, & tantum non opprimunt; Suntq; non naturales illi, qvi ex habitu aliqvo vitioso proveniunt.

§. 27. VI. Objecti, (1.) in Affectus Objecti præsentis v. g. lætitia; vel absentis, ut tristitia, spes (2.) in Affectum determinatum vel ad bonum, ut Amor, gaudium; vel ad malum, ut odium & tristitia. Loqvor hic de bonitate & malitia, qvatenus naturalem convenientiam, aut disconvenientiam cum subjecto denotant. Et hoc modo objectum illud indifferens non est; Non enim nisi bonum appetimus, interim tamen si consideretur in ordine ad mores, potest dici indifferens, prout à bonitate & malitia morali abstrahit v. g. cibus, potus. Hinc alius Affectus, hoc modo qvidem dicitur indifferens v. g cupiditas cibi, honoris &c. cui deinde moralitas introduci debet, & tunc alii Affectus boni, alii verò mali evadunt, v. g. cupiditas cibi moderata, vel immoderata. Ab objecto moraliter considerato, alii Affectus dicuntur honesti, ut Amor mutuus inter parentes & liberos, isqve moderatus qvidem; alii turpes; item utiles, ut Amor concupiscentiæ, qvi in contractibus dominatur; & noxii alii: alii deniqve jucundi, ut amor Amicitiæ, lætitia; & molesti, ut tristitia. Honesti & utiles in voluntate, jucundi in sentiente facultate sedem habent.

§. 28. VII. Affectionum, hoc modo, Affectus alii sunt (1.) naturales vel non naturales. Aristoteles lib. V. Nicom. cap. 8. vocat naturales, qvi ex naturæ conditione, omnibus æqve insunt

homi-

hominibus,qvales sunt Amor,Ira,Metus &c. Non-naturales verò, qvi ex habitu vitioso sponte contracto aliqvibus insunt, qvales sunt illi,qvi ex habitu ebrietatis aut avaritiæ &c. proveniunt, ut nimia veneris cupiditas &c. & hi,non tam sunt Affectus, qvam vitia. Nec non illi affectus qvorum ipsa nomina implicant pravitatam aliqvam,ut loqvitur Aristoteles,qvales sunt invidia, ἐπιχαιρεκακία. d) (2.) Simplices vel mixti. Simplices ab uno objecto saltem dependent, & alium sibi admixtum affectum non habent; ut Amor,Gaudium,Spes &c. Mixti, qvi ratione plurium objectorum ex aliis constant,v. g. ira, Zelus, vid Sect. III. (3.) vel Indifferentes,qvi neqve boni neqve mali sunt, ut cupiditas, potus; vel determinati,qvi pro diversitate subjecti vel objecti, boni vel mali sunt vid.§. seqventem,itemqꝫ præcedentem 4.) vel Subtiles deniqve vel crassi;Illi resident in facultate interiore & rationali; Crassi verò in Inferiore appetitu & manifestam corpori alterationem imprimunt, ut Amor sensualis vide §. 23. hujus capitis.

§. 29.IIX. Adjunctorum (1.) Alii sunt moderati,qvi jam cum virtute conjuncti; vel immoderati,qvi rationis imperio reluctantur; dicuntur aliàs virtuosi & vitiosi, boni & mali. Hîc verò meminisse oportet; Affectus posse dici bonos & malos, non tantum ex regimine rationis,verum etiam ex objecto, unde specificationem suam seu denominationem accipiunt, uti dictum est §. 27. hujus cap. (2.) Ordinati alii aut Inordinati, utriqve vel Physicè vel Ethicè vel utroqve modo. Duplex enim iis potest inesse ordo, naturæ & virtutis, e) ordinati naturâ, ut qvando motus cietur positis omnibus ad movendum reqvisitis; Inordinati verò,qvi ex vitiosa subjecti aut se.. suum dispositione v. g ex morbo aliqvo aut delirio proveniunt. Ethicè inordinati nihil aliud sunt qvàm vitia ipsa (3.) ratione durationis, alii sunt momentanei & minus durabiles alii verò durabiles. Illi citò pereunt, ὡς ἐν παρόδῳ; Hi verò sive permanentes,qvi semel inducti ægrè & difficulter expelluntur v. g odium inveteratum (4.) ratione graduum intentionis, sunt vel lenes vel vehementes. Per benes h. l. non intelligimus ἤθη, qvia

d) vid. Hornei. Philos. moral. lib. 2. c. 6. §. 12. p. 223. e) vid. Alsted. Pathol.

qvia hæc ad naturam habituum magis accedunt, sed πάθη etiam, si modo cum minori motu aut vehementia fiant. Fatendum enim est divisionem hanc differre accidentaliter saltim vid. §. 16. Sect. I. Unde non probamus illos Autores, qvi ἤθη à πάθεσι distingvunt ratione vehementiæ, melius faciunt illi, qvi differentiam à diversitate personarum petunt. (5.) Ratione approbationis, qvidam sunt grati, qvi cientur & consistunt cùm voluptate propter objectum gratum; nonnulli ingrati, hi consistunt cum dolore propter objectum ingratum, dicuntur aliàs Affectus approbationis vel improbationis vide Sect. III.

Cap. III.

De DIVISIONE AFFECTUUM IN CONCUPISCIBILES ET IRASCIBILES IN SPECIE.

§. 30.

Divisimus supra Affectus in Irascibiles & Concupiscibiles, qvam distinctionem, cùm variis difficultatibus laboret, & implicata sit, in hoc capite prolixius evolvere atqve examinare, operæ precium existimamus, cum diversorum summorumqve Philosophorum, diversæ sententiæ & opiniones id à nobis exigant.

§. 31. Explicatio verò hujus divisionis petenda ex subjecto ejusqꝫ distinctione, à qva nostra divisio hausta est, tres verò potissimum enumerentur sententiæ famosæ: Platonis alia, Scholasticorum, & Aristotelis alia.

§. 32. Sicuti verò Affectus denominationem suam maximè accipiunt ab objecto, ita & differentia in hac divisione ab eodem objecto desumi debet. Nobilis enim facultatum ab objecto distinctio est *a*) & in plerisqve primas tenet. Verum enim verò objectum id ipsum est, qvod toties penes Autores in controversiam venit, eosqve tantum non in diversissimas traxit sententias.

§. 33. Platonem enim si respicimus, ille concupiscibiles Affectus ad plantas qvoqve relegavit, & ejusmodi objecta ipsis tribuit, qvæ secundum Arist. brutis hominibusqve communia esse

 dicun-

a) Thomas. Disp. II. Virtut. Cardinal. §. 17. not. 101.

dicuntur, Irascibilibus verò, qvæ homini propria, Plato tamen illa brutis etiam affinxit. Nimirum bona seu voluptates corporis, & harum instrumenta divitias, objectum ἐπιθυμίας, θυμὸν verò circa ea bona, qvæ ad animum magis pertinent, ut honorem, gloriam, Victoriam, Potentiam negotiosum facit. Sed in hac re ex hypothesi, qvam tenuit Plato, maximam lucem mutuari possumus. Et verò communis illa opinio apud Platonicos recepta, qva putarunt, non animalibus solùm, sed & plantis competere tum sensum, tum appetitum sensitivum, & conseqventer etiam Affectus; Plantæ enim etiam animalia ipsis erant. Ex hac hypothesi, commodè dicimus objectum Affectuum duplex fuisse Platoni, Plantale alterum, alterum verò brutale.

§. 34. Plantale verò bonum dabat Plato, pro objecto Affectibus concupiscibilibus, & brutale *b)* qvod brutis contra Plantas proprium est, Irascibilibus. Plantale verò bonum existimavit esse, cibum, potum, rem veneream & horum instrumenta divitias, qvæ omninò voluptates corporis sunt; brutale autem victoriam, honorem, gloriam &c. Nam in brutis animosioribus, ut eqvis & gallis, studium qvoddam honoris manifestè animadvertere licet. Qvam sententiam etiam secutus est Piccolomineus: Irascibilibus bona animi; concupiscibilibus verò bona corporis objecta propria facit, qvi & Aristotelem in similem sententiam trahit, sed falsò, vide Piccol. prolixè p. 92. Ubi & differentiam aliam dat, inqviens, concupiscibiles circa finem, Irascibiles verò, circa media occupatos esse potissimum. Qvæ sententia cum multis obscuritatibus laboret, à nobis meritò rejicitur; Plato enim ipse sibi non satis constat, cum ipsi idem sit ἐπιθυμία seu concupiscendi facultas, qvod proseqvi, & θυμὸς seu Irascendi, qvod aversari aut fugere; at verò proseqvi, ad animi bona, & aversari contra, ad corporis mala applicat, in exemplo illo, qvod Excell. Thomasius adducit in disputatione qvadam, *c)* & habetur apud Platonem IV. de Rep. fol. 644. Leontius qvidam injecta publicæ sententiæ cadavera simul gestiebat videre, (hæc curiositas sciendi, est bonum animi omninò) simul aversabatur (nausea verò ista rei fœtidæ, malum corporis est, qvod sensibus ingratum, sicuti illud intellectui jucundum bonum est.)

§. 35.

b) Thomas. l. c. n. 109. sqq. *c)* id. l. c. n. 161. & 124.

§. 35. Altera est Scholasticorum sententia, *d)* qvi statuunt, eos Affectus ad facultatem concupiscibilem referre debere; qvi tendunt in bonum sensibile absolutè, ad Irascibilem autem, qvi in bonum idem feruntur, sed sub ratione arduitatis aut difficultatis, qvam sententiam jure meritoqve refutat Piccolomineus, cum nulla efficaci ratione firmata sit; arduum enim & non arduum, sive facile & difficile, non constituunt distinctum objectum, ad distinctam facultatem pertinens, cum magis & minus speciem variare aut constituere neqveant. Qvid qvod Aristoteles ipse doceat, animæ facultates, & conseqventer ejus functiones etiam & motus, per objecta, fines & actiones, non per facile aut difficile distingvi debere. Hæc enim sunt differentiæ accidentales, non essentiales aut specificæ, ut rectè observatum est à Piccolomineo. *e)* Præterea Scholastici Aristotelem explicant, ad Platonis tamen mentem propius accesserunt; Bonum enim arduum cum brutali illo Platonis benè convenit.

§. 36. Tertia est Aristotelis, qvæ cum illa divisione, qvâ Affectus partiuntur, in Prosecutivos boni, & aversativos mali, coincidit vid. cap. 1 hujus Sect. Licet enim Aristoteles, nullo in loco, qvantum sciri potest, mentionem injiciat hujus explicationis, nec determinet, qvi ad qvam facultatem pertineant. Magnæ tamen autoritatis Viris commodissimè videtur, concupiscibiles esse eos, qvi circa bonum appetitui utriqve i. e. sensitivo & rationali, secundum nostram receptam sententiam gratum atqve conveniens sunt occupati; Irascibiles verò, qvi ad malum iisdem appetitibus adversum & inconveniens determinantur. Concupiscere enim est rem sibi gratam expetere; Irasci verò propulsare aut propellere molestam.

§. 37. Qvæ sententia & interpretatio ad Aristotelem explicandum & intelligendum, magnopere conducit, & potissimum in Ethicis usum suum, in virtutibus dijudicandis, habet. Hinc videmus Aristotelem nobiscum sentire in actu exercito, licet non in actu signato. Imò hanc interpretationem ab objecto desumtam, mirificè ejusdem objecti oppositio commendat. Opposita enim spe-

d) vid. Stratem. Alsted. Frommond, &c. *e)* p. 48. vid. Dürr. p. 129. Instit. Ethic.]

ſpecies variare in confeſſo eſt,ita ut bonum concupiſcibilium,malum verò iraſcibilium objectum affectuum ſit. *f*)

§. 38. Ex his verò non colligendum eſt, qvaſi hi Affectus Concupiſcibiles & Iraſcibiles differant realiter. Diſcrimen enim hoc rationis eſſe ex Platone & Ariſtotele conſtat,qvanqvam ex illo obſcurè.Hoc qvidem negare non poſſumus Affectus inter ſe aliàs differre realiter,qvia ſunt motus & operationes animæ. *g*) Attamen hi ipſi ex ea ratione, qvâ concupiſcibiles qvâvè Iraſcibiles ſunt,realiter non differunt. Sunt enim conceptus ſaltim rationis,qvi diſcrimen in re non conſtituunt, cum Affectus ita dicantur,qvatenus à concupiſcibili vel Iraſcibili appetitu proveniunt, ſuamqve appellationem accipiunt. *h*)

f) vide has ſententias prolixius perſeqventé atqve explicantem Excell.Thom. loco ſæpè citat. *g*) id. Phyſ. c. 43. §.15. p. 207. *h*) vid. Dürr. Probl. p. 98.

SECTIO III.

De NUMERO ET SPECIEBUS AFFECTUUM.

§. 1.

EXplicato ſpecialis in antecedenti Sectione de diviſione in Concupiſcibiles Affectus,& Iraſcibiles, vel ob hanc rationem neceſſaria fuit,qvod ſpecies Affectuum ſecundum illā judicari debeant,uti patebit in hac Sectione ultima,qvam ſubjicimus. Eſto igitur

CAP. I.

DE NUMERO.

§. 2.

SUper eſt adhuc explicatio de ſpeciebus Affectuum, earundemqve numero. Satis enim explicatum eſſe mihi videtur,in qvantum ad naturam,definitionem,atqꝫ diviſionem ipſorum pertinet.

§. 3. Conſideratio verò numeri hujus magnis involuta obſcuritatibus,nec non difficultatibus eſt, & ut Piccolomineus amat loqvi ; Perturbatio hydra eſt multorum capitum, nihil enim aut parum certi de numero Affectuum penes ſummos Philoſophiæ Autores pleroſqve,& ſi qvi rationem ejus inierunt,ad modum tamen hæſitant diverſiſſimis ſuis ſententiis.

§. 4.

§. 4. Aristotelem si consulimus, atqve evolvimus, nihil certi statuit, de numero lib. 1. enim & 2. Rhetor; admodum multos recenset, alibi verò hunc ordinem observat; Perturbationes, inqvit, dico, cupiditatem, Iram, θυμὸν, voluptatem aut dolorem. Ex his constat determinatum numerum Aristoteli non fuisse Affectuum.

§. 5. Similem in modum Plato neglexit eum, in Timæo qvidem sex enumerat, voluptatem sc. & dolorem, tanqvam Principia, qvibus subjicit audaciam, & metum, spem deniqve ac Iram; alibi affirmat Categoricè Affectus esse innumeros, voluptates enim, inqvit, & dolores, cupiditates, timores, innumeræ qvidem sine nomine, nominatæ qvoqve permultæ.

§. 6. Galenus qvinqꝫ enumerat ex veterū sententia Cap. V. Cap. III. verò dicit; perpessiones animæ, qvas omnes cognoscunt, sunt Excandescentia, Ira, Timor, Mœror, Invidia & Cupiditas vehemens, his accenset deniqve ex suâ sententia, amorem & odium; Sed, si simplices enumerare voluit, non rectè invidiam inter eas refert, insuper etiam insufficiens enumeratio est, qvod ex oppositis neglectis videmus, sic Galenus qvoqve parum sibi constat, in Affectuum assignando numero. a)

a) De numero vide Piccol. prolixè gr. 1. c. 10. p. 81.

CAP. II.
DE NUMERO CERTO.

§. 8.

DIversas iterum hîc invenimus sententias famosiores. Prima opinio duo genera Affectuum statuit, qvæ Aspasii est, qvi duas illas priores Perturbationes qvas Plato recenset, pro communibus æstimat, ita ut ad has duas omne genus reliqvum Perturbationum possit reduci. Qvam sententiam prolixè refutavit Piccolomineus, a) & jure qvidem. Aristoteles enim X. Nicom. c. 3 & 4. voluptatem non esse motum asserit, sed motum seqvi posse, qvatenus per motum aliqvid nobis conseqvimur accommodatum, ut ex opposito consurgit dolor. Distingvendum tamen interim est, inter voluptatem propriè & impropriè sumtā. Aspasius in genere voluptatem

a) Piccol. ib.

tatem definit. Voluptas, est operatio secundum naturam non impedita, sed nimis arctus numerus est, adeoqve adhuc confusus.

§. 8. Alii Amorem & Odium pro generibus numerant, qvæ sententia non potest concedi (1.) eo qvod qvidam sint, qvi ex Affectibus nominata genera planè excludant, & principia saltim Affectuum esse dicant, (2.) nimis latè horum significatio extenditur, ita ut nomine amoris, omnis Affectus concupiscibilis denotetur. Odii verò omnis Irascibilis, cui sententiæ etiam subscribere qvodammodo videtur Piccolomineus. *b)*

§. 9. Altera sententia tres facit Affectus communes, qvæ distinctionem desumit, à diverso actu, sive fine perturbationum, qvem triplicem esse asserit; Animum enim tendere, vel ad apprehensionem, qvod ei competit per voluptatem, vel ad fugam, qvod facit per dolorem; vel ad repulsionem, qvod per Iram asseqvitur. Hæc sententia, qvam Turisano adscribunt Monacho, videtur in recessu qvid habere. Potest enim confirmari per triplicem motum spirituum, insitiqꝫ caloris; hoc modo: spiritus in Perturbatione vel per Voluptatē effunduntur, & ad externa tendunt, vel interna repetunt per dolorem; vel partim ad externa referuntur pro repellenda injuria, partim ad interna, per conjunctum dolorem, ut illis evenit, qvi irascuntur. *c)*

§. 10. Sed rejicienda cum aliis est, (1.) qvia voluptatis & doloris vocabulum nimis impropriè usurpatur. (2) Species specialissima annumeratur ad genus commune, qvalis est, ira qvæ occupata est in reponenda injuria; verum Injuria, non est commune illud objectum malum, sed species mali, (3.) ex probatis constat, Iram esse affectum mixtum. De compositis verò eleganter Piccolomineus: Mixtum & compositum non potest statui Genus, una cum componentibus, i. e. simplicibus, se haberet enim ac si inter prima corpora numeraremus, elementa & mixtum. *d)*

§. 11. Tertia est famosior, & qvatuor statuit communia genera Affectuum, qvæ apud Stoicos recepta & vulgata nimis est, diversimodè tamen referri ab Autoribus solet, qvi eam recensent, & cum eis Cicero; voluptatem, dolorem, timorem, & libidinem, alii pro libidine substituunt spem. Et hos qvatuor Affectus in

certas

b) id. ib. c. 19. p. 102. *c)* id. ib. c. 18. *d)* ib.

certas classes distribuunt, qvas objectum pro diversitate temporis suppeditat.

§. 12. Circa præsens enim, inqviunt bonum, occupatur lætitia (sive Gaudium vel delectatio, item voluptas certo sensu accepta) circa præsens malum tristitia (dolor) circa futurum bonum desiderium (cupiditas vel libido & secundum alios spes) circa futurum malum fuga (abominatio, item timor & metus. e) Hasce qvatuor passionns expressit IV. Æneid. eleganter unico nec toto versu Virgilius:

Hinc metuunt, cupiuntqve, dolent, gaudentqve.

§. 13. Huic sententiæ etiam adstipulatur, Fromondus; f) & illos in duas classes redigit; Alteram qvæ bonum, & alteram qvæ malum respicit, qvam dichotomiam non improbo qvidem, sed numerum diminutum & contractum nimis rejicio; Defendit qvidem hanc suam assertionem laudatus Autor, distingvendo inter Affectus Principales & minus principales; reliqvos appellat passiones minus principales, qvibus annumerat etiam amorem & odium, dicens has ipsas non passiones esse, sed principia tantum, & rudimenta aliarum; Nos illas non excludimus à consortio principalium, cum æqve simplicitate suâ gaudeant, atqve illæ qvatuor, à Fromondo recensitæ, atqve ad has classes, absqve ullo alio respectu aut conditione optimè referri possunt, divisionem nimirum illam, qva in Principales & minus principales, & illam qva in Simplices & compositas dividuntur, habemus pro æqvipollentibus, ut ne per distinctionem ac divulsionem simplicium à principalibus confusio fiat. Esse verò simplices, ex ipsius confessione colligimus, dum amorem definit: esse primam inclinationem, & simplicem complacentiam in bono secundum se, non considerando illud, ut absens aut præsens. Jam verò denominatio classium utrarumqve, ab objecto simplici desumta est, non à præsentia aut absentia ejus. Qvid obstat igitur qvo minus non hoc solum, sed & aliud par simplicium ad has classes revocemus. Sed prolixi nimis præter opinionem fuimus, ergò pergimus.

§. 14. Superfunt adhuc alii Autores, qvi eundem qvidem numerum retinent, sed species tamen diversas enumerant; ratio-

 nem

e) Thomas. Phys. c. 48. §. 108. p. 257. f) From. l. 3. c. 9. art. 3. p. 737.

nem verò divisionis hujus, sumunt ab ordine seu processu motus, uti Piccolomineus facit. Datur enim, inqvit, in qvolibet motu ac in universo progressu perturbationũ, principiũ, medium, & finis, in fine, pergit, non servatur motus, sed aliqvid ex motu consurgens & possessio objecti. Huc refert voluptatem & dolorem. Propterea inqvit, servatur motus solum à principio ad medium, & à medio ad finem, qvæ statui possunt prima capita perturbationum; postea in duas partes secat hunc progressum, principii unam & medii alteram, ad has revocat qvatuor genera Affectuum, ita, ut Amor & Odium principii, ἐπιθυμία verò & θυμὸς h. e. cupiditas & animositas (ut loqvitur,) medii locum obtineant, & tandem in epilogo duo prima genera, Amorem & odium in utroqve appetitu collocat; reliqva verò distincto appetitui adjungit, cupiditatem qvidem cupiendi, animi vigorem appetitui Irascendi. Neqve tamen in hoc ipso sibi satis constat. *g)*

§. 15. Sed hæc distributio nimis lata est, & ad illam communem divisionem Affectuum in concupiscibiles & Irascibiles recurrit, nec satis accurata est.

§. 16. Tandem etiam ad hanc Classem referre cogor Cajetanum, qvi fundamentum suæ divisionis petit ab ipso motu, ejusqve opposito, non privativo, sed positivo, & ad qvatuor genera omnes reducit hoc ordine & serie; vel enim, inqvit, dicunt motum ad bonum; vel motum à malo; vel qvietem in bono; vel inqvietudinem in malo. Qvam divisionem reprehendere non valemus, qvia ad sententiam nostram applicari potest, qvamvis ipse ad Scholasticorum divisionem respexerit, qvam nunc subjicimus.

§. 17. Receptissimus in Scholis plerorumqve qvem Scholastici statuunt, numerus est, sex Affectus primarios in concupiscente, & qvinqve in Irascente collocantes, hoc ordine digestos, ut sex concupiscibiles occupati sint circa bonum, ut Amor, desiderium & lætitia; circa malum, odium, fuga & tristitia, qvæ à se invicem distingvunt, qvatenus illud objectum, vel absens vel præsens est. Amor, inqviunt, est inclinatio ad bonum; desiderium motus, inclinationem seqvens ad conseqvendum bonum absens; læti-

g) id. ib. c. 19. p. 103.

lætitia est qvies & possessio in illo bono præsente. Ex parte contraria itidem, odium est declinatio à malo; fuga motus hanc seqvens, qva qvis à malo se distrahit; tristitia verò inqvietudo qvædam in malo, qvod effugere non potueris: Qvanqvam alii tristitiam, qvietē dicant in malo, sed violentā, & ex adverso lætitia est, qvies in bono naturalis.

§. 18. Qvinqve Irascibiles iterum objectum habent; vel bonum, ut spes & desperatio; vel malum ut Audacia, timor, & Ira. Circa bonum si apprehendatur, ut possibile spes occupatur, sin ut impossibile desperatio; versus malum autem, si futurum est, & aggrediendum audacia; fugiendum verò timor; Sin præsens, ira. *h*)

§. 19. Sed licet Hi rem propius tangant, & numerum nobis qvoqve satis amplum admetiantur, qvia tamen fundamentum principale, ab arduo & non arduo petunt, numerus nobis displicet, præsertim cum Iram inter simplices species referant, qvæ tamen infima est & specialissima *i*) aliqva species, nihil praterea uti in priori factum est, huic speciei opponant.

§. 20. Cæterum dissimulandum non est, plerosqve Eruditorum hanc sententiam amplecti, qvod facit & Alstedius, Stratemann. Hornejus, & Dürrius, qvi tamen fundamentum divisionis principale rejicit.

§. 21. Numerum eundem retinet etiam Gutberleth in Patholog. sua, qvam laudat Alstedius, ob elegantiam & methodum. Recenset autem Affectus à Scholasticis non nihil recedens, in hoc ordine 1.) tres approbationis, cum voluptate conjunctos, propter objectum gratum; hi sunt vel temporis simplicis, præsentis qvidem lætitia; futuri spes; vel conjuncti, ut Amor. 2.) Octo improbations, propter objectum ingratum: & illi sunt, vel simplices vel mixti; Simplices objecto præsente, aut in statu nostro malo, tristitia; aut in alieno malo, misericordia; bono verò Invidia; objecti futuri, metus. Mixti sunt vel ex diversis compositi, ut Ira & odium; vel ex oppositis ζῆλος & ἐπιχαιρεκακία.

§. 22. Hæc divisio maximè probata videtur Alstedio, nobis tamen nec numerus, nec partitio placet. Nescio enim qva ra-

h) Thomas. c. I. §. 109. sqq. *i*) id. ib. §. 138.

tione aliqvot ſimplicium omittat,& viciſſim addat alios compoſitos,& inſuper eos annumeret,qvorum ipſa nomina implicant pravitatem aliqvam,qvales ſunt Invidia,ἐπιχαιρεκακία & ſpecies inſimas etiam, qvalis Ira & Miſericordia.

§. 23. Aliorum opiniones & numerum, ne nimium creſcat hoc penſum libentes omittimus ad noſtram ſententiam propius accedentes,qvi aliorum deſiderat ſententias, conſulat Alſtedium, qvi inter eos, qvi qvatuor ſtatuunt non Stoicos, duntaxat, ſed & Academicos Lactantium,Nyſſenum,Auguſtinum,Proſperum,Hieronymum & Damaſcenum,numerat. Nemeſius omnes ad qvinarium reducit Affectus,Fracoſtorius decem ſive undecim recenſet, ſed à Thomâ & Scholaſticis in pleriſqꝫ recedit. Cardanus viginti facit,totidem ferè Ludov. Vives. Sunt & alii,qvi octo numerant.

Cap. III.

De NUMERO SIMPLICIUM.

§. 24.

UT verò nos facilius feliciusqve expediamus, non omnium Affectuum numerum hic comprehendere animus eſt, ſed eorum tantum,qvos ſimplicitas commendat. Hic præeuntem habemus Flaminium Nobilium, qvi decem in univerſum numerat Affectus ſimplices,qvinqve circa bonum, circa malum totidem; priorem qvinarium abſolvunt, Amor, deſiderium,ſpes,gaudium & gratitudo; Poſteriorem ſingulis iis affectus oppoſiti; Odium Amori,deſiderio fuga, ſpei timor,triſtitia gaudio, gratitudini deniqve ira.

§. 25. Sub diviſiones verò, qvas facit inter eos, retentis fermè ejusdem verbis huc apponimus; In bonis hanc ſeriem obſervat: Si res objecta,inqvit, afferat voluptatem, excitatur in appetitu Amor; ſeqvitur conſeqvendi deſiderium; inde ſpes; Qvod ſi ea aliqvando potiatur, Gaudium emergit; Gaudium vero eſt qvædam facultatis appetentis qvies in re exoptata; qvod ſi rem, qvam cupiit,alicujus opera acqviſierit, Affectio qvædam innaſcitur,qva illi,à qvo beneficium accepimus, gratiam referre cogitamus,& à nonnullis gratitudo vocatur.

§. 26.

§. 26. In malis eandem propemodum: ut, cum voluptate sensus afficiebatur, ex re consentanea, appetitus excitatus eam amabat, cupiebat, sperabat, possessa gaudebat, adjutori gratiam referre volebat. Ita rem à se discrepantem adeo proseqvitur, fugit, ne vel in gratiis eveniat, timet, præsente tristatur, irascitur ei, per qvem evenit *a*.)

§. 27. Hæcce partitio nobis videtur optima inter recensitas, nisi qvod aliqvid adhuc mutatum velimus, cum Excellent. Thomas. in Physicâ.

§. 28. Denarium verò illum non immutabimus, cum maximè in delitiis sit orbi erudito, & Pythagoreis præcipuè, sed absit â nobis, ut hic suspicio superstitionis ullius in nos cadat, quasi pro perfecto illum veneremur, qvod Pythagorei faciebant.

§. 29. Ex parte igitur immutabimus hanc divisionem Flaminii, ex parte retinebimus. Ut igitur in denarium excrescat numerus noster, postremos illos duos planè è numero simplicium exterminemus, cum constet esse species mixtas, & specialissimas. Gratitudo enim beneficium, ut boni, ira injuriam, ut mali speciem respicit; hæc est cupiditas vindictæ, illa gratiæ referendæ.

§. 30. In eorum verò locum succedat aliud par, qvod Flaminius omisit, desperatio nempe & Audacia, nihil enim impedit, qvo minus simplicibus annumerentur.

§. 31. Illam verò divisionem generalem retinemus, ubi qvinqve ad bonum, & qvinqve ad malum revocat. Fundamentum enim nobis aliud non est, qvam qvod hic suppeditavit Flaminius, qvia hoc ipsum, nostra illa communis divisio, in irascibiles & concupiscibiles, obtinet; subdivisionem autem, ex illa Scholasticorum petimus, præsertim cum Flaminius superficialem eam saltim dederit. Differentias igitur objectorum, in hanc seriem redactas accipe.

§. 32. Objectum erat vel bonum vel malum, utrumqve ita se habet vel 1.) simpliciter, vel 2.) sub conceptu præsentiæ aut absentiæ 3.) absens iterum cogitari potest, vel ut possibile, vel impossibile; hanc appellare posses absentiam absolutam, illam verò secundum qvid.

a) Thomas. ib. §. 118. sq.

§. 33. Reductionem autem si instituere volumus, videndum est, qvi Affectus versentur circa bonum & malum simpliciter, & cum indifferentia; qviqve circa illud cum addito, qvatenus præsens vel absens est, in qvo negotio Scholasticorum distinctio nos apprime adjuvat.

§. 34. Ad bonum igitur simpliciter, reducimus Amorem, aut malum odium; ad bonum verò absens desiderium; ad malum abominationem sive fugam; ad bonum qvatenus est præsens lætitiam, & ad malum tristitiam; rursus ad absentiam objecti possibilem boni spem; mali verò metum; ad Impossibile absens bonum, despirationem; malum audaciam, vel si, mavis, securitatem.

§. 35. Hic notandum est, impossibilitatem illam dupliciter posse considerari 1.) absolute. 2) Secundum qvid, si priori modo explicas ita, ut malum absolutè non possit fieri præsens, nec metuendum sit, etiam nobis otiosis, & nullis adhibitis mediis, securitas locum obtinet; sin posteriori, ut malum illud absens, nunqvam fieri possit præsens, nisi secundum qvid i.e. repugnando, mediisqve adhibitis, audacia occupat. Hoc addere debuimus, ut scrupulus adimatur, cur decadem excurrat hæcce enarratio. *b*)

§. 36. Nunc facile ex prædictis patebit opinor, qvomodo Affectus ad generalem divisionem illam reduci possint, qva mediante alii sunt Irascibiles, & concupiscibiles alii. Res cognitu facilis est, modo objecti ratio habeatur, ut illos, qvi circa bonum ad concupiscibiles, & qvi circa malum objectum versantur, ad Irascibiles reducamus.

§. 37. In facultate nempe concupiscibili, sedem habent; amor, desiderium, gaudium, spes & desperatio; In Irascibili odium, abominatio, tristitia, timor sive metus, & audacia deniqve vel certo modo, securitas.

§. 38. Operæ qvidem precium esset, ad species specialissimas, descendere etiam, easqꝫ ad suam qvamqꝫ classem redigere, sed cum nulla difficultate hoc, qvicqvid est, negotii, laboret, supersedere hic animus est. Etenim, si Objectum est species boni, ad

Con-

b) ib. id. §. 137.

Concupiſcibiles reduc,ſin mali ad iraſcibiles. De mixtis verò intricatior res eſt, ut & eorum qvi bonitatem aut malitiam incurrunt,ſed hic aut à potiori fiat denominatio, aut ad utramqꝫ ſpeciem referantur,eâ tamen conditione, ut ne injuria fiat Claſſi noſtræ ſimplicium. Sic iram ad concupiſcibiles poſſumus revocare, cum ſit cupiditas vindictæ,Eſt autem vindicta bonum vita jucundius ipſa ut Poëta ait,Inde etiam videmus, iram non ſolum eſſe affectum mixtum, ſed etiam infimam ſpeciem aliqvam.

§. 39. Præterea hic notamus,qvod reductio noſtra ad concupiſſibiles & iraſcibiles,non ex omni parte,uti qvidem videtur, cùm illâ Gutberlethi conveniat, qvâ alii ad affectus approbationis,alii vero ad improbationis illos referuntur. Hoc autem fit, propter diverſum objectum, Illi enim objectum eſt gratum & ingratum,nobis vero bonum & malum. Ab illo affectus poſſumus dicere gratos, qvi cor dilatant atqve extendunt,& ingratos, qvi conſtringunt & comprimunt.

§. 40. Gratos vocamus, Amorem, deſiderium, gaudium, ſpem, audaciam, (vel ſecuritatem); ingratos, odium, abominationem,triſtitiam,metum,& deſperationem. Faxit autem Deus ter Optimus terqꝫ maximus,ut nunqvam de ſalute noſtra deſperemus, in cujus gloriam & hæc noſtra opella cedat.

b) ib. id. §. 137.

Tantum.

ERRATA.

SECT. I.

§. 14. lin. 12. pro appetitus leg. appetitum.
13. (b) Gnosol. leg. Gnostol.
18 lin. 2. ex leg. Ex.
19. lin. 5. ac an. leg. ad animæ.
30. lin. 7. omnibus leg. ex omnibus.
34. lin. 4. per leg. pro.
47. lin. ult. affectu leg. affectus.
52. lin. 5. illa leg. illæ.
lin. 10. à suo bono leg. à suo malo.
59. lin. 5. naturali leg. naturalis.
60. lin 1. hic leg. sic.

SECT. II.

§. 6. lin. 13. at leg. ac.
7. (g) Barelajus leg. Barclajus.
10. lin. 2. secundarium leg. qvodammodo secundarium.
19. l. 16. situs leg. sitis.
21. lin. 7. differunt. del. punctum.

SECT. III.

§. 1. l. 1. Explicato leg. Explicatio.